

Klasický koncept velkých dějin v kontextu filmové historie

Filmová historie je odvětvím oboru filmové vědy, které z historického hlediska zkoumá okolnosti existence kinematografie a filmu v minulosti. Metodou práce má tedy velice blízko k historickým vědám a historiografii. Také proto je dobré ve chvíli, když se pokoušíme definovat klasický koncept tzv. „velkých dějin“ filmu, začít obecně u **historické vědy** (dějepisu). Historická věda, jak známo, zkoumá dějiny, tj. souhrn všech událostí, dějů a souvislostí v čase a prostoru, resp. dějiny lidské civilizace, ať už v politickém, ekonomickém, ideologickém, sociálním nebo kulturním slova smyslu. **Historiografie** pak tyto děje zaznamenává určitým systematickým způsobem.¹ Právě otázka, jakým „systematickým způsobem“ takto činí, je pro nás v tuto chvíli určující. Metoda této práce prochází zejména ve 20. století prudkým rozvojem, který výrazně ovlivňuje i metodu práce ve filmové historii.

Klasické koncepty dějin,² definované v 19. století a dodnes často prezentované např. v učebnicích dějepisu pro základní a střední školy, vycházejí z tzv. „**velkých dějin**“. Slovy německého historika Georga G. Iggerse řečeno: „historikové [19.století] sdíleli víru všech tehdejších profesionalizovaných vědeckých disciplín, že bádání, opírá-li se o pevně stanovenou metodu, umožňuje objektivní poznání [...], že pravda spočívá v souladu mezi poznáním a objektivní skutečností.“³

Tímto dnes již velmi konzervativním způsobem byly a částečně jsou dějiny vysvětlovány jako **časově lineární události** (čas je diachronický, tzv. jednorozměrný), vytvářené na základě individuálních záměrů a rozhodnutí výrazných a vlivných jedinců – historických osobností (státníci, politici, atd.). Odtud vychází termín, označující tento historiografický proud jako „**teorii velkých mužů**“ („great men theory“). Toto pojetí dějin často doprovází celá řada diskutabilních postupů, např. pojmání historických problémů v izolovaných celcích (národ, historický epocha, jistá společenská vrstva). Dějiny jsou často prezentovány jako neustálý pokrok od minulosti směrem k současnosti. Velmi častý je hodnotící prvek, který (někdy nevědomky) vkládá sám historik.

Koncept velkých dějin byl vedoucím směrem historiografie v devatenáctém století, do značné míry však ovlivňuje humanitní vědy dodnes. **Kritika** tohoto přístupu se objevovala již v devatenáctém století, výraznější směry nového historiografického směřování je objevují na počátku století dvacátém (viz oddíl **Krise konceptu velkých dějin a v kontextu filmové historie**).

Je zjevné, že koncept velkých dějin měl svůj vliv také ve **filmové historii**, přestože tento obor se rozvíjel až ve 20. století. Mladý obor v počátcích cítil přirozenou potřebu vytvoření přehledné struktury dějin kinematografie, která jednoznačným způsobem zahrne to nejpodstatnější. Tuto tendenci posilovala skutečnost, že mladému oboru dlouho trvalo, než stabilně zakotvil na akademické půdě a vychoval generace profesionálních filmových vědců.

Generace starších filmových historiků se etablovala většinou z filmových nadšenců v nejlepším případě z příbuzných oborů, kteří problematiku ucelené koncepce

¹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Historiografie> (cit. 20.12.2006).

² V tomto základním přehledovém textu se nebudeme zabývat konkrétním vývojem filozofických konceptů 19. a 20. století (zájemcům doporučuji zaměřit se na práce Georga Wilhelma Hegela, Karla Marxe, Maxe Webera aj.)

³ Georg G. Iggers, *Dějepisectví ve 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 11.

historiografického přístupu většinou neměli šanci ani ambici pojmout. Čtenáři jejich knih byla většinou široká veřejnost (ta odborná ještě neexistovala) a práce tak získávali spíše populárně-naučný charakter. Pravděpodobně podvědomě tvůrci většinou vycházeli tradičních historických konceptů velkých dějin 19. století. Filmové dějiny často vnímali jako vývoj o primitivních počátků k dokonalým dílům vyspělé kinematografie, dokazujícím že film je skutečné a autonomní umění a směřujícím k „vyššímu smyslu.“⁴ Filmové dějiny koncipovali až na výjimky v národním diskursu (mezi-národní fenomény a např. zahraniční filmy některých tvůrců se jakoby ztráceli ze zřetele), v rámci ustavené periodizace (němý film, zvukový film apod.), která již dále nepodléhala jejich kritickému přístupu. Podrobněji se zaměřovali na filmová díla samotná a jen vybrané, normu přesahující okolnosti jejich vzniku; a také na filmové tvůrce, kteří jsou často vnímáni jako „romantické postavy geniálních tvůrců“⁵ bojujících ve stylu divadelního o právo na svou autorskou výpověď.

Protože ambicí těchto tradičních filmových historiků bylo většinou obsáhnout velmi široké pole filmové historie, nutně se museli vypořádat s problémem nedostatečné znalosti konkrétních událostí a pramenů – ať již filmů samotných, tak další primární dokumentace, k dílům a tvůrcům se vztahující. V textech pak často vnikaly tzv. „oslí můstky“. Události jsou prezentovány jako po sobě následující v příčinných vazbách.⁶ Základním pramenem těchto historiků byli velmi často pamětníci (a vlastní paměť) a také např. novinové výstřižky a další sekundární literatura z oblasti filmové historie, která už ale většinou obsahovala podobně nepotvrzená fakta. Zcela chyběl kritický přístup k pramenům a proto není nijak překvapující, že tato generace vytvořila řadu mýtů, které profesionální generace filmových historiků odstraňují dodnes.

-td

---

⁴ Srov. Petr Szczepanik, *Nová filmová historie, kulturní dějiny a archeologie médií*. In. Petr Szczepanik (ed.), *Nová filmová historie. Antologie současného myšlení o dějinách kinematografie a audiovizuální kultury*. Praha: Hermann & synové 2004, s. 13.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.